

Orimattila Luumyllynkoski
Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus
Katja Vuoristo 2006

MUSEOVIRASTO

Sisälllys

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Karttaote Luumyllynkosken asuinpaikan sijainnista	3
1. Johdanto	4
2. Asuinpaikan tutkimushistoria	5
3. Kohteen sijainti ja maasto	5
3.1. Vesistöhistoria	5
4. Vuoden 2006 tutkimukset	6
5. Yhteenveto	7
Peruskarttaote	9
Yleiskartta	10
Mustavalkokuvalettelö	11
Kuvataulu	12

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

KOHTEEN PERUSTIEDOT

Kohde: Luumyllynkoski

Muinaisjäännösrekisteritunnus: 560 01 0040

Muinaisjäännöstyyppi ja ajoitus: Asuinpaikat, kivikautinen

Rauhoitusluokka: 2

Peruskartta: 3111 01 Huhdanoja

Tutkitun alueen keskikoordinaatit: pkoo 6743 000, ikoo 3429 330, Z = 65 m mpy

Etäisyystieto: Orimattilan kirkosta n. 2,7 km lounaaseen

OMISTAJATIEDOT (tietolähde: Maanmittaustoimisto)

Kunta ja kylä: Orimattila, Tönnö

Tila- ja omistustiedot: 560-416-9-10, Koivumäki

Simo Kalevi Heija, Verkkokatu 2, 15680 Lahti

Tuula Eeva Irmeli Malminen, Vääräkoskentie 68, 16300 Orimattila

ARKISTOTIEDOT

1992 tarkastus, Olli ja Tuija Soininen KM 27800

1999 inventointi, Hannu Poutiainen KM 31584

2002 inventointi, Hannu Poutiainen ja Anssi Malinen

2005 inventointi, Timo Jussila ja Hannu Poutiainen

KOEKAIVAUS 2006

Kaivauksenjohtaja: Katja Vuoristo

Aika: 2.–5.5.2006

Muinaisjäännös alueen laajuus: n. 0,8 ha

Löydöt: KM 35936:1–41

Kuvat: mustavalkonegatiivit 140740–140741

KIRJALLISUUS

Alvik, Riikka 2002. Aikamatka esihistoriaan. Jyväskylä.

Sirviö, Tommi 2002. "Jääkauden jälkeen" ja "Anculysjärven vedenpaisumus". Sukupolvien maisema.

Porvoonjokilaakson kansallismaiseman syntyvaiheita. Jyväskylä. Toim. Hannu Poutiainen.

Karttaote Luumyllynkosken asuinpaikan sijainnista

Kohde on merkitty sinisellä ympyrällä

Mk 1:200 000

1. Johdanto

Fingrid Oyj suunnittelee uuden 110 kV voimajohdon rakentamista Korian ja Nikkilän välille. Linja kulkee Tönnön kautta Porvoonjoen itäpuolella. Voimajohto noudattaa vanhaa voimajohtoväylää, joka kulkee Orimattilan Luumyllynkosken kivikautisen asuinpaikan poikki. Paikalle on tarkoitus rakentaa uusi johtopylväs (nro 4), joka tulee sijaitsemaan noin viisi metriä pohjoisempana kuin nykyinen pylväänpaikka. Asuinpaikka on tarkastettu voimajohdon rakentamiseen liittyvän arkeologisen inventoinnin yhteydessä vuonna 2005, mutta tällöin alueella tehtiin ainoastaan pintapöimintää, jonka perusteella muinaisjäänneksen laajuus määriteltiin. Koekuoppia tai koepistoja rakennettaville pylväänpaikoille ei tehty. Tämän vuoksi Museovirasto katsoi, että Luumyllynkosken asuinpaikalla tuli vielä tehdä tarkempia tutkimuksia muinaisjäänneksen tarkan laajuuden selvittämiseksi ennen pylvään nro 4 rakentamista.

Koekaivaus tehtiin heti roudan sulettua toukokuun alussa 2.–5.5.2006. Tutkimusten tarkoituksena oli ensisijaisesti selvittää, ulottuuko muinaisjäänneksen rakennettavan voimajohdon kohdalle sekä dokumentoida ja tutkia mahdolliset pylvään nro 4 kohdalle osuvat rakenteet ja likamaa-alueet rakennushankkeen alta pois. Samalla selvitettiin onko vanha poistettava pylväs tuhonnut muinaisjäänneöstä. Lisäksi tarkoituksena oli tarkentaa muinaisjäänneksen rajat.

Muinaismuistolain (295/63) 15 §:n mukaisesti tutkimusten kustannuksista vastasi hankkeen toteuttaja eli Fingrid Oyj. Työn kokonaiskustannukset olivat 6175 €. Summa sisälsi varsinaisen kenttätyön lisäksi muutaman päivän esityöskentelyn, johon kuului arkistomateriaalin läpikäyminen sekä kahden viikon jälkityön, johon kuului mm. raportin laadinta. Maastotöistä vastasi FM Katja Vuoristo ja tutkimusapulaisina toimivat Huk Hanna Kelola sekä fil.yo Riku Mönkkönen. Tutkimusapulaiset huolehtivat jälkityövaiheessa löytöjen putsauksesta, löytöjen luetteloinnista ja yleiskartan digitoinnista. Kaivauksilta talteen otetut löydöt on luetteloitu KM-päänumerolle 35936.

Helsingissä 25.3.2007

Katja Vuoristo, FM

2. Asuinpaikan tutkimushistoria

Luumyllyn kiviakautinen asuinpaikka on löytynyt vuoden 1992 joulukuussa, jolloin Olli ja Tuija Soininen keräsivät paikalta talteen neljä kvartsi-iskosta. Tällöin löytöpaikan nimeksi on annettu Viikari. Kohteen nimi on muuttunut Luumyllynkoskeksi Hannu Poutiaisen vuoden 1999 Porvoonjoen ympäristön inventoinnin yhteydessä, jolloin paikka löydettiin "uudestaan" aikaisempien virheellisten koordinaattitietojen vuoksi. Poutiainen keräsi inventoinnin yhteydessä talteen osan pellon pinnalla näkyneistä löydöistä. Paikalta löytyi laajalta alueelta mm. kvartsikaapimia ja -iskoksia. Viikarin ja Luumyllynkosken asuinpaikat on todettu samaksi kohteeksi vuoden 2002 Orimattilan kaavainventoinnin yhteydessä, jonka tekivät Hannu Poutiainen ja Anssi Malinen. Viimeksi Luumyllynkoski on tarkastettu Timo Jussilan ja Hannu Poutiaisen toimesta, kun voimajohtolinjalla sijaitsevia muinaisjäännöksiä inventoitiin vuonna 2005. Tällöin asuinpaikan rajat määriteltiin pintapoinnassa tehtyjen löytöjen perusteella alueelle rakennettavaa voimajohtopylvästä hieman etelämmäksi kapealle itä-länsisuuntaiselle kaistaleelle, joka sijaitsee n. 65 m merenpinnan yläpuolella. Alue sijaitsee etelään viettävän rinteiden törmällä. Asuinpaikan reunan todettiin olevan lähimmillään n. 10 metriä etelämpänä tulevasta voimajohtopylvästä. Alueella ei tehty koekuoppia.

3. Kohteen sijainti ja maasto

Luumyllynkosken asuinpaikka sijaitsee Orimattilan kirkosta n. 2,7 km lounaaseen Orimattilantien eteläpuolella olevalla hietapitoisella peltoaukealla. Kohteen itäpuolelta kulkee Viikarintie, jonka vieressä kohoaa Matomäenkallio. Asuinpaikan länsipuolella on pellon keskellä metsäinen saareke, johon on rakennettu muutamia uusia pientaloja. Saarekkeen takana, kohteesta n. 200 metrin päässä, virtaa Porvoonjoki. Itse Luumyllynkoski, jonka mukaan muinaisjäänös on saanut nimensä, sijaitsee luoteessa n. 300 metrin päässä. Pelto laskee saarekkeen eteläosan kohdalla melko jyrkästi etelään muodostaen muinaisrantatörmän, jonka päällä on n. 65 m mpy sijaitseva terassimainen tasanne. Alempana peltorinne kääntyy jokea kohden laskien lounaaseen. Pohjoisessa, asuinpaikan ulkopuolella, pelto laskee luoteeseen.

3.1. Vesistöhistoria

Porvoonjoki koskineen syntyi Yoldiameren (9600–8900 eKr.) aikana maankohoamisen seurauksena. Aluksi Yoldiameren pinta oli Lahden seudulla yli 100 metrin korkeudella, mutta vedenpinta laski nopeasti ja noin 11 200 vuotta sitten meren ranta ja Porvoonjoen suu olivat jo lähellä Orimattilan lukuisia koskia. Valtameren ja Yoldiameren yhdistävät salmet kuroutuivat kuitenkin hiljalleen umpeen, jolloin Itämeren altaaseen syntyi n. 10 800 vuotta sitten makeavetinen Anculysjärvi (8900–7600 eKr.). Anculysvaiheen aikana veden pinta nousi ja tulva saavutti huippunsa n. 8250 eKr, jolloin se ulottui Lahdessa Salpausselän juurelle ja peitti alleen Porvoonjoen ja Pennalan muinaisjärven. Tulvan jälkeen vedenpinta laski jälleen ja muinaisjärvi ja Porvoonjoki syntyivät uudelleen. Anculysjärven tulva vaikutti suuresti Porvoonjokilaakson maisemaan sekä asutuksen muodostumiseen kiviakaudella. Ancylusvaiheen jälkeen syntyi nykyistä Itämeren suolaisempi Litorinameri (7000–2500 eKr), koska maankohoaminen

kallisti Ancylusjärveä etelään. Maankohoaminen jatkui ja Itämeren synnyn aikaan (n. 2500 eKr.) Porvoonjoen suun nykyinen sijainti alkoi muodostua.¹

Orimattilan Luumyllynkosken asuinpaikka kuuluu sijaintikorkeutensa (n. 65 m mpy) perusteella Ancylusvaiheeseen eli mesoliittiseen kivikauteen. Maksimilaajuudessaan, noin 10 200 vuotta sitten, Ancylusjärven pinta on ollut Orimattilan kohdalla hieman alle 70 metrin korkeudessa. Luumyllynkosken asuinpaikan kohdalla on ollut tuolloin länteen työntyvä niemeke, jonka itäpuolelle on jäänyt suojaisa etelään antava järvenlahti.

4. Vuoden 2006 tutkimukset

Orimattilan Luumyllyn asuinpaikalla avattiin toukokuun alussa viikon aikana yhteensä neljä 2 x 2 metrin kokoista kaivausalueita rakennettavan voimajohtopylvään (nro 4) perustusten paikoille. Lisäksi asuinpaikalle tehtiin kahdeksan n. 0,5 x 0,5 metrin kokoista koekuoppaa, joiden avulla pyrittiin selvittämään muinaisjäännöksen laajuutta. Koekuoppien ja pintapoimintalöytöjen sijaintitiedot mitattiin yhtenäiskoordinaatistoon GPS-laitteella, ja niissä on ±3–4 metrin virhemarginaali. Kaivausalueet, koekuopat ja muinaisjäännöksen laajuus on merkitty yleiskarttaan.

Rakennettavan voimajohtopylvään paikka sijaitsee n. 5 metriä vanhasta pylväästä pohjoiseen nykyisen voimajohtolinjan suunnassa. Uuden pylvään keskipisteen koordinaatit ovat 6743041,92 / 3429367,77 ja sen perustukset rakennetaan n. 4,1 m keskikohdasta linjan suuntaisesti itään ja länteen ja harusperustukset etelään ja pohjoiseen. Perustuskaivannot työvaroineen ovat kooltaan n. 2 x 2 m kussakin perustuspisteessä. Koekaivausten aluksi perustusten paikat mitattiin pylväänpaikan keskipisteestä siten, että kaivausalueiden keskikohdat sijoituivat siitä 4,1 metrin päähän. Linjat vedettiin vanhan voimajohdon mukaan.

Mitatuilta alueilta poistettiin peltomulta lapiolla, minkä jälkeen kaivamista jatkettiin lapioiden ja kaivauslastojen avulla aina puhtaaseen pohjamaahan saakka lukuun ottamatta kaivausalueen 2 eteläosaa ja kaivausalueen 4 pohjoisosaa, joista tuli vastaan voimalinjaan liittyviä rakenteita.

Kaivausalueen 1 syvyys oli yhteensä 45–55 cm ja peltomullan paksuus oli 20–25 cm. Sen alta tuli paikoin sekoittunutta hiekkaa (5–10 cm), jonka alta tuli vastaan keltainen puhdas hiekka. Sen ja puhtaan pohjasaven välissä oli vielä muutaman sentin paksuinen vaalea hiekka. Kaivausalueen eteläreunassa ja luoteiskulmassa oli sekoittuneet täyttyneet ojarakenteet, jotka jatkuivat 55 cm syvyyteen. Kaivausalueen lounaiskulmasta löytyi peltomullan ja keltaisen hiekan rajalta kvartsikaavin sekä peltomullasta kvartsi-iskos.

Kaivausalueen 2 pinnalla oli paikoin jopa 50–55 cm paksu peltomultakerros, koska multaa oli kasaantunut vanhan voimajohtopylvään tukipaalujen kohdalle. Peltomullan alaosa muuttui savisemmaksi ja sen alta tuli vastaan keltainen puhdas hiekka, jonka keskellä oli pyöreä melko tuore

---

¹ Alvik 2002: 18–20; Sirviö 2002: 8–10, 23–25; <http://www.ymparisto.fi/>; <http://www.aaltojenalla.fi/>; <http://www.wikipedia.org>

hiililäikkä. Alueen eteläreunassa oli sekoittunut ojarakenne, jonka pohjalla oli kaapeli. Oja jätettiin kaivamatta. Myös kaivausalueen pohjoisosassa oli täyttynyt oja, joka jatkui n. 60 cm:n syvyyteen. Alue oli löydötön.

Kaivausalueella 3 25–30 cm paksun peltomullan alta paljastui puhdas keltainen pohjahiekka. Puhtaaseen hiekkaan tehtiin vielä muutama tarkistuspisto varmistamaan, ettei sen alla ole tulvan alle jääneitä likamaakerroksia. Alue oli löydötön.

Kaivausalueella 4 sekoittuneen peltomullan paksuus oli n. 50 cm ja sen alta tuli alueen pohjoisosasta kapea savinen oja, josta tuli vastaan voimajohtoon liittyviä kuparipiuhoja. Ojan kaivaminen jätettiin kesken. Muualla peltomullan alta paljastui n. 10 cm paksu keltainen hiekkakerros, jonka alta tuli puhdas pohjasavi. Sekoittuneesta peltomullasta saatiin talteen osittain hiotun kiviesineen katkelma tai teelmä.

Voimajohtopylvään rakenteisiin liittyvien kaivausalueiden lisäksi Luumyllynkosken asuinpaikalla tehtiin pintapöimintää sekä muutamia koekuoppia, koska haluttiin selittää muinaisjäännöksen laajuutta. Paikalta kerättiin jonkin verran mm. kiviesineiden katkelmia, kvartsikaapimia ja -iskoksia. Niitä saatiin talteen aikaisempaa laajemmalta alueelta. Löytöjä tuli myös voimajohtopylvään nro 4 pohjoispuolelta, jossa niitä ei ollut aiemmin havaittu. Tältä alueelta löytyi palanutta luuta, kvartssia sekä kiviesineen teelmä. Koekuoppia tehtiin asuinpaikan etelärinteeseen, josta on runsaimmin löytöjä. Alueella ei kuitenkaan havaittu merkkejä peltomullan alla säilyneistä likamaakerroksista tai rakenteista yhtä lukuun ottamatta. Koekuopista saatiin kuitenkin talteen muutamia kvartsiesineitä tai -iskoksia. Koekuopasta C tuli esiin peltomullan alta tumma n. 10 cm paksu sekoittunut kerros, jonka alta tuli ohut vaalea sekoittunut kerros ennen puhdasta pohjasilttiä. Kyseessä oli todennäköisesti historialliseen aikaan ajoittuva rakenne, sillä sekoittuneista kerroksista löytyi punasavikeramiikkaa ja tiilenpaloja.

5. Yhteenveto

Orimattilan Luumyllynkosken kivikautisella asuinpaikalla kaivettiin toukokuussa 2006 suunnitellun voimajohdon pylvään nro 4 paikkaa. Tutkimusten tarkoituksena oli varmistaa, ettei muinaisjäännös ulotu rakennettavan pylvään perustusten kohdalle. Paikalla tehtyjen inventointien mukaan asuinpaikka näytti löytöjen levinnän perusteella sijaitsevan hieman etelämpänä, mutta koska alueella ei ollut tehty koekuopitusta asian varmentamiseksi, katsottiin tarkemmat tutkimukset tarpeellisiksi ennen rakennustöiden aloittamista. Koekaivauksen rahoitti Fingrid Oyj.

Rakennettavan pylvään paikalla kaivettiin yhteensä 16 m². Alueelle tehtiin neljä samankokoista kaivausalueetta, jotka sijoitettiin voimalinjan suuntaisesti tulevien perustusten kohtiin. Kaivettavat alueet mitattiin tulevan pylvään keskipisteestä, joka oli merkattu paalulla maastoon. Kaivausalueet sijaitsivat lähellä nykyistä johtopylvästä. Niistä paljastui pylväeseen liittyviä kaivantoja ja lisäksi kaivausalueiden poikki kulki vanhoja pelto-ojia, jotka olivat täyttyneet sekoittuneesta maasta. Peltomullan alaiset kerrokset olivat siten varsin rikkonaisia, ja mikäli tulevan pylvään paikalla on ollut

kivikautiseen asuinpaikkaan liittyviä rakenteita, ovat ne tuhoutuneet myöhemmän toiminnan seurauksena.

Kaivausalueilta löytyi kiviesineen teelmä, kvartsikaavin sekä –iskos ja lisäksi myös pylväänpaikan pohjoispuolelta löytyi asuinpaikkaan viittaavia löytöjä. Paikalla tehtiin myös muutamia koekuoppia, joiden tarkoituksena oli selvittää muinaisjäännöksen säilyneisyyttä peltokerroksen alla. Koekuoppien kohdalla ei kuitenkaan osuttu kiinteisiin rakenteisiin tai likamaa-alueisiin lukuun ottamatta yhtä historialliseen aikaan ajoittuvaa kerrostumaa. Tutkimusten perusteella ei voida kuitenkaan sanoa, ettei alueella olisi niitä säilynyt, sillä kyseessä on laaja alue ja on mahdollista, että muinaisjäännös on paikoin säilynyt peltomullan alla. Lähes kaikki koekuopat tehtiin pellon etelärinteeseen, koska alueella oli selvä löytökeskittymä. On tosin mahdollista, että löytöjen runsaus tällä alueella johtuu siitä, että pienet kvartsinpalat ovat kulkeutuneet rinteeseen sen pohjoispuolella olevalta tasanteelta pellon muokkauksen yhteydessä. Koska koekaivauksen tarkoituksena oli kuitenkin ensisijaisesti selvittää rakennettavan pylvään kohdalla olevat mahdolliset merkit muinaisjäännöksestä, ei tasanteelle tehty useampia koekuoppia. Asuinpaikan tarkka laajuus ja säilyneisyys tulisikin selvittää erillisen koekaivauksen perusteella. Määritellyn muinaisjäännöksen laajuus perustuu tällä hetkellä löytöjen levintään peltomullassa ja niiden perusteella asuinpaikka näyttäisi olevan noin 0,8 hehtaarin kokoinen. Pohjoisessa muinaisjäännös ulottuu hieman johtopylvään pohjoispuolelle ja etelässä etelärinteen alaosaan.

Koekaivauksessa ei suunnitellun johtopylvään paikalta löydetty merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä, joten pylvään rakentamiselle ei ole muinaismuistolain asettamaa estettä.

Peruskarttaote 3111 01 Huhdanoja

Tutkittu alue on merkitty punaisella ja lähistöllä sijaitsevat muinaisjäännöskohteet on merkitty sinisellä pisteellä.

MK 1:10000

Orimattila Luumyllynkoski
Katja Vuoristo 2006

Yleiskartta (peruskartan pohjalta)

Mk 1:2000

piirt. ja digit. R. Mönkkönen ja K. Vuoristo

100 m

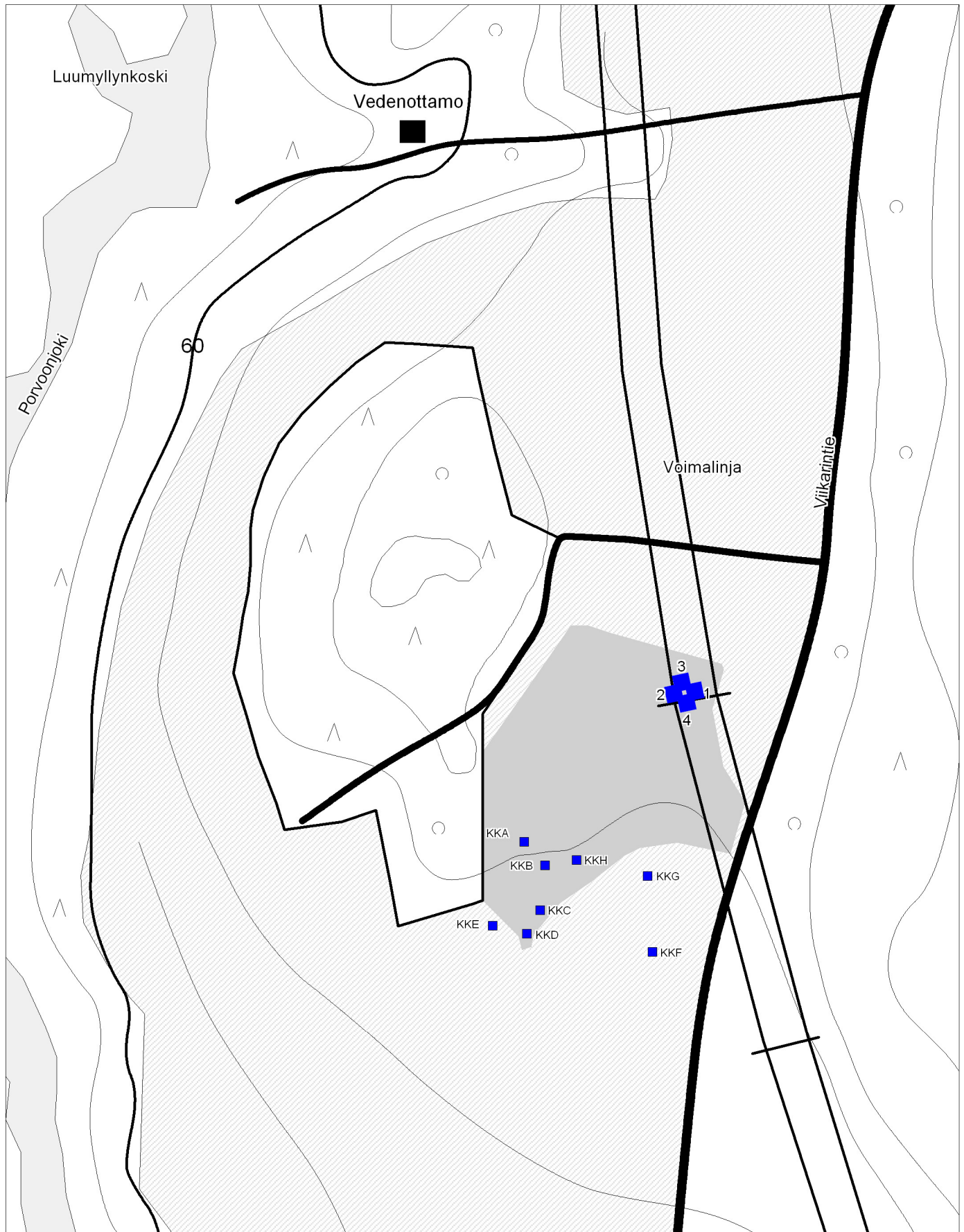

■ Kaivausalue tulevan pylvään kohdalla

■ Koekuoppa

▨ Pelto

■ Löytöjen levintäalue

Mustavalkonegatiivit**negat.nro aihe**

140740 Luumyllynkoski, yleiskuva. Keskellä rakennettavan voimajohtopylvään 4 paikka.
140741 Luumyllynkoski, yleiskuva. Keskellä rakennettavan voimajohtopylvään 4 paikka.

kuvaussuunta	kuvaaja	pvm
Etelästä	K.Vuoristo	2.5.2006
Pohjoisesta	K.Vuoristo	2.5.2006

f. 140740 Luumyllynkoski, yleiskuva. Keskellä rakennettavan voimajohtopylvään 4 paikka. Etelästä.

f. 140741 Luumyllynkoski, yleiskuva. Keskellä rakennettavan voimajohtopylvään 4 paikka. Pohjoisesta.